

GÜZELİN DİLE
GELDİĞİ ALAN

İSLAM SANATI

OSMAN MUTLUEL

OTTO

İSLAM SANATI

OSMAN MUTLUEL

Evrensel bir duygu olan sanat, aynı zamanda nesilden nesile aktarılması gereken kültürü de ihtiva eder. Bu anlamda toplumlar ancak sanatsal hafızalarına verdikleri değer nispetinde medeniyetlerini koruyabilir ve yaşatabilirler.

İslam kültüründe de "Allah güzeldir ve güzeli sever." hadisi sanatçılara yol göstermiş ve Allah'ın Sami sıfatının tecellisiyle sanat eserleri ortaya çıkmıştır. Ne yazık ki bazen sanat ve din kavramları iki uç nokta olarak algılanır ve birbirine yakıştırılmaz.

Elinizdeki eser, sanatın din ve ahlaktan bağımsız düşünülmemesi gerektiğinden yola çıkarak, Kur'an ve hadislerin sanata yaklaşımı ve sanatçının misyonunu özgün bir dille ele almaktadır.

ISBN 978-605-9621-47-2

9 786059 621472

OTTO©OTTO

OTTO

OTTO©OTTO

OTTO 111
© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.

Sanat Kitaplığı 01

Güzelin Dile Geldiği Alan İslam Sanatı
Osman Mutluel

Son Okuma: Mehmet Aknar
Redaksiyon: MAK Grup Redaksiyon Ekibi
Arka Kapak Yazısı: Zeynep Aknar
Grafik Tasarım: Nurullah Özbay
Uygulama: TAVOOS

Sertifika No: 33205
ISBN 978-605-9621-47-2

Baskı: Göktuğ Ofset Yayıncılık Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. Sedef Sok. 1 / 3 İskitler / Ankara
Matbaa sertifika No: 33830
1. Baskı: Ocak 2017

İletişim Adresleri
Cinnah Cd. Kırkpınar Sk. 5/4
06420 Çankaya Ankara
tel.-faks: 0312. 439 01 69
www.ottoyayin.com
otto@ottoyayin.com
facebook.com/otto.yayinlari
twitter.com/ottoyayin

GÜZELİN DİLE GELDİĞİ ALAN İSLAM SANATI

OSMAN MUTLUEL

OTTO

OSMAN MUTLUEL

Denizli'de doğdu (1961). İlk ve orta öğrenimini Denizli'de, yükseköğrenimini Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde tamamladı (1980-1985). Milli Eğitim Bakanlığı Eskişehir Sivrihisar Lisesi'nde öğretmenliğe başladı (1986). Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde *Ahmet Arvasi'de Estetik ve Sanat* adlı tezi ile yüksek lisansını (1998), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde *Kur'an ve Estetik* tezi ile doktorasını tamamladı (2008). Çeşitli okullarda öğretmenlik ve okul yöneticiliği yaptı. Daha sonra Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ne atandı (2010). Hâlen, Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü'nde öğretim üyesidir. Yayımlanmış eserleri şunlardır: *İlk İslam Filozofu el-Kindi, Hayatı ve Eserleri* (2003); *İbn Miskeveyh'te Ahlak Anlayışı* (2003); *S. Ahmet Arvasi'de İslam Estetik ve Sanatı* (2012); *İslam Düşüncesinde Yetkinlik Kavramı ve İnsanın Yetkinleşmesi* (2013); *Felsefeye Giriş*, (Yrd. Doç. Dr. Kemal Göz'le birlikte, 2013); *Çocukta Değer Bilinci ve Karakter Eğitimi* (2014); *Kur'an ve Estetik*, (2. baskı, 2016).

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
GİRİŞ	15
BİRİNCİ BÖLÜM	
SANAT	21
I. Sanatın Ortaya Çıkışı	21
II. Kur'an ve Hadislerde Sanata Yaklaşım	32
III. İslam Filozoflarında Sanat Algısı	40
IV. Sanatın Oluşmasında Çevrenin Etkisi	47
V. Sanatın İnsan Eğitimi Üzerindeki Olumlu Etkisi	51
VI. Sanatın Toplumsal Misyonu	57
İKİNCİ BÖLÜM	
SANATÇI	63
I. Ortaya Çıkışı	63
II. Kur'an ve Hadislerde Sanatçıya Yaklaşım	66
III. Sanatçıyı Bekleyen Tehlike; Narsisizm	71
IV. Sanat ve Taklit (Mimesis)	74
V. Trajedi	77
VI. Komik Olan	80
VII. İbadeti Sanata Dönüştürmek	83
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
SANAT ESERİ	93
I. Yazı	93
II. Mimari	96

Bu küçük ve mütevazı çalışmamı, başta eşim ve annem olmak üzere, bir sanatçı hassasiyeti ile hiçbir karşılık beklemeden çocuklarını yetiştiren ve İslami terbiye veren ailemin sessiz, fedakâr ve diğerkâm kadınlarına ithaf ediyorum.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SANATA KARŞI TAVRIMIZ	109
KAYNAKLAR	115
DİZİN	118

ÖNSÖZ

Genelde estetik ama özelde İslam sanatı hakkında ülkemizde yapılan çeşitli çalışmalar yayımlanmaktadır. Bu çalışmalar arasında özellikle “İslam sanat felsefesi” ile ilgili hemen hemen hiçbir çalışma olmadığını söylediğimizde yanlış bir ifade kullanmış olmayız. Çünkü İslam sanatı hakkında yapılan tüm çalışmalar, sanat tarihi ile ilgili araştırma niteliğindedir. Hatta biraz daha ileri giderek şunu söylemek mümkündür; ülkemizde İslam estetiği ve sanat felsefesi ile ilgili, özellikle felsefe açısından ele alınabilecek çalışma sayısı bir elin parmaklarını geçmemektedir. Bu tür eserlerin bir kısmı da tercüme edilen eserlerdir.

Tercüme edilerek yayımlanan eserler açısından bakıldığında, iki ana problem ortaya çıkmaktadır. Bunlardan biri, estetik ve sanat felsefesinden haberdar olmayan insanların tercüme etmesi ki; bu durum yapılan tercümenin anlaşılmasını zorlaştırmakta ve konunun anlaşılmasını imkânsız hâle getirmektedir. İkincisi de ülkemizde olduğu gibi yurt dışında da İslam sanat felsefesi ve İslam estetiği ile ilgili herhangi bir teori geliştirilememiş olmasından kaynaklanan bilgi eksikliğidir.

Ülkemizde yapılan çalışmalarda öne çıkan bir başka olumsuzluk, konu üzerinde yazan ve çizen insanların, estetik ve sanatı birbirlerinden net bir şekilde ayıramamış olmalarıdır. Yani estetik adı ile sanattan, sanat adı altında

Genel İslam medeniyeti içinde İslam sanatının gelişimi açısından bakıldığında, hiçbir millet veya ırk tek başına İslam sanatını oluşturduğu düşüncesinde olmak elbette yanlıştır. Çünkü her ırk, İslam çerçevesinde kendi sanat anlayışları doğrultusunda İslam sanatına katkıda bulunmuş ve zenginlik katmıştır.

İslam sanatının adını “İslam Sanatı” olarak ifade etmenin doğru olup olmadığı üzerine tartışma yapmak, kanaatimce gereksizdir. Çünkü “İslam Sanatı” terimindeki İslam kelimesi, salt bir dini ifade etmemekte, İslam toplumlarının geliştirdiği ortak kültür ve medeniyeti ifade eden genel ve kapsamlı bir ifade olarak ele alınmalıdır. Bu açıdan bakıldığında İslam kelimesi, Hz. Peygamber’den itibaren günümüze, günümüzden kıyamete kadar Müslümanların ortak kelimesi olacak ve aynı zamanda tüm dünya Müslümanlarını bir arada tutacaktır. Diğer yandan İslam sanatını ırklara dayalı isimlendirmeler, örneğin İran Sanatı, Türk Sanatı gibi, ayrıştırıcı bir ruh taşımakta ve birliği bozmaktadır. Bu açıdan Müslümanlar açısından “sanatta birlik” ancak “İslam Sanatı” terimi ile sağlanacaktır.

Müslüman açısından arınma, sadece sanatsal faaliyetlerle değil, aynı zamanda günlük ibadetleri sanata dönüştürerek de elde edilir. Bu anlamda İslam sanat felsefesi açısından arınma, kişinin “hayatın her anını Allah için yaşayabilme” konumuna ulaşması olarak ifade etmek mümkündür. Bu, kişinin kendisinin de sürekli “istikamet üzere olma” prensibine uygun hareket etme kabiliyeti kazanması anlamı taşır.

Gerek yazı sanatı gerekse diğer sanatların gelişimi Kur’an ve Hz. Peygamber’e yakınlığı oranında işlerlik kazanmış ve Müslümanlar tarafından kabul görmüştür. Bu açıdan bakıldığında soyut sanat olarak isimlendirilen ebru, yazı, minyatür gibi sanatların ön plana çıkmış olması da daha anlaşılabilir olmaktadır.

KAYNAKLAR

- Ahmed İbn Hanbel, (1992), *el-Musned*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Akarsu, Bedia, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, İnkılap Yayınları, trz., İstanbul.
- Akyüz, Hüseyin (2016), *Nebevi Öğretide Estetik Anlayış*, Fecr Yayınları, Ankara.
- Aristoteles (1999), *Poetika*, (ter. İ. Tunalı), Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Arvasi (trz.), *Diyalektikimiz ve Estetikimiz*, Burak Yayınları, İstanbul.
- Buhârî (1992), *el-Câmi’u’s-Sahîh*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Burckhardt, Titus (2013), *İslam Sanatı Dil ve Anlatım*, (ter. Turan KOÇ), Klasik Yayınları, İstanbul.
- Çam, Nusret, *Sanatta İslam İslam’da Sanat*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Derman, Uğur, (1990), *Türk Hat Sanatının Şaheserleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Ebû Dâvûd, (1992), *Sunen*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Edman, Irwin, (1991), *Sanat ve İnsan*, (ter. Turhan Oğuzkan), MEB Yayınları, İstanbul.
- Fârâbî (1997), “Şiir Sanatının Kanunları”, (ter. M. Bayraktar), *AÜ-İF Dergisi*, S. 36, s.45-65.
- _____, (2008), *Kitâbu’l-Hurûf (Harfler Kitabı)*, (ter. Ömer Türker), Litera Yayınları, İstanbul.
- Faruki, İsmail Raci, Faruki L. Lamia, (1999), *İslam Kültür Atlası*, (ter. M. Okan Kibaroglu, Zerrin Kibaroglu), İnkılap Yayınları, İstanbul.
- Garaudy, Roger (2013), *İslam’ın Aynası Camiler*, (ter. C. Aydın), Türk Edebiyat Vakfı Yayınları, İstanbul.

- Gazâli, (2009), *Arayışlar Kitabı (el-Munkiz Mine'd-Dalâl)*, (ter. O. Güman), ilke Yayınları, İstanbul.
- Göz, Kemal, Mutluel Osman (2011), *Felsefeye Giriş*, Gümüşev Yayınları, İstanbul.
- Hegel, G. W. Friedrich (2011), *Estetiğe Giriş*, (çev. A. Yardımlı), İdea, İstanbul.
- Hodgson, M. G. S., (1995), *İslam'ın Serüveni I-III*, (çev. A Eker vd.), Yeni Şafak İz Yayıncılık, İstanbul.
- İbn Haldûn, (1996), *Mukaddime I-III*, (çev. Z. Kadiri Ugan), MEB Yayınları, İstanbul.
- İbn Sînâ (2004), *Musiki*, (çev. A. Hakkı Turabi), Litera Yayınları, İstanbul.
- İhvân-ı Safâ (2012), *Risâleler I-V*, (Matematik Kısımının Beşinci Risâlesi, ter. A. H. Turabi), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- İkbal, Muhammed (2013), *Peygamberimizin Arap Şiiri Eleştirisi*, (İslam Düşüncesi içinde), (ter. ve der. Yusuf Kaplan), Külliyyat Yayınları, İstanbul.
- Karaman, H., vd., (2008), *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir (I-IV)*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Kandinsky, W., (2015), *Sanatta Ruhsallık Üzerine*, (ter. Gülin Ekinçi), Altıkırkbeş Yayın, İstanbul.
- Kutup, Muhammed (1982), *İslam Düşüncesinde Sanat*, (ter. Akif Nuri), Fikir Yayınları, İstanbul.
- Leaman, Oliver (2010), *İslam Estetiğine Giriş*, (çev. N. Yılmaz), Küre Yayınları, İstanbul.
- Mâtürîdî, (1981), *Kitâbu't-Tevhîd*, (çev. S. Erdoğan), Hicret Yayınları, İstanbul.
- Mutluel, Osman, (2013), "Sanat, Sanatçı ve Toplumsal Değerler", *Diyanet Aylık Dergi*, S: 275, ss: 16-19, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara.
- _____, (2015), "Sanat, Sanatçı ve Eğitim", *Eğitime Bakış Dergisi*, Yıl: 11/32.
- _____, (2013), *İslam Düşüncesinde Hat Sanatı veya Kalemin Şarkısı*, Jasss, 6/6, ss: 863-876. Doi: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1594>

- _____, (2013), *Sanat Felsefesi Açısından Hilyeler*, Turkish Studies, Volume 8/12, p. 879-888, Ankara.
- Nasr, S. Hüseyin, (1992), *İslam Sanatı ve Maneviyatı*, (çev. A. Demirhan), İnsan Yayınları, İstanbul.
- Pektaş, E. Kadri, (2012), *Meydanların Kent Yaşamındaki Yeri ve Osmanlı'da Kent Meydanları*, Çorum Belediyesi, Uluslararası Osmanlı Medeniyetinde Şehir Sempozyumu, (25-27 Kasım 2011) içinde, Çorum.
- Plotinus, (2011), *Dokuzluklar*, Birleşik Yayınları (ter. Zeki Özcan), Ankara.
- Platon, (1995), *Devlet*, (ter. S. Eyüpoğlu, M.A. Cimcoz), Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Sarioğlu, Hüseyin (1996), "İbn Rüşd'ün Bakışıyla Gazâli ve Felsefe", *İlmi Araştırmalar Dergisi*, ss: 87-101, İstanbul.
- Şeriatî, Ali (1997), *Sanat*, Şura Yayınları, (ter. E. Okumuş, Ş. Öcal, S. Okumuş) İstanbul.
- Taberânî (1415), Mu'cemu'l-Evsât, (thk. Tânk b. İvâdillâh, Abdulmuhsin b. İbrâhîm el-Hüseyinî), Dâru'l-Harameyn, Kahire.
- TDK *Türkçe Sözlük*, 05/02/2015. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.54d320ffed8ce5.45244349
- Tirmizî, (1992), *Sunen*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Tirmizî, (trç.), *Şemâil-i Şerîfe*, Hilal Yayınları, Ankara.
- Topçu, Nurettin (2006), *Felsefe*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Tunalı, İsmail, (1996), *Grek Estetiği*, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- _____, (1996), *Estetik*, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Tûsî, Nâsiruddîn, (2007), *Ahlâk-ı Nâsirî*, (çev. A. Gafarov, Z. Şükürov), Litera Yayınları, İstanbul.
- Tatlı, Bekir, (2012), *Mimari Hadisleri (Türk-İslam Mimarisini Taçlandıran Peygamber Sözleri)*, TDV Yayınları, İstanbul.
- Uludağ, Süleyman, (1999), *İslam Açısından Musiki ve Sema*, Marifet Yayınları, İstanbul.
- Yetkin, S. Kemal, (1972), *Estetik Doktrinler*, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- Young, J. E-Kolosko J. S-Weishaar M. E, (2009), *Sema Terapi*, (çev. T. Veli Soylu), Litera Yayınları, İstanbul.

DİZİN

- A
Abbasi 94, 105; ~ler 94, 104, 105
ahlak 11, 12, 15, 19, 101
Ahmed b. Hanbel 36
Âişe (Hz.) 34, 37, 69
Akarsu 21
akıl 25, 50, 57, 97
alçı 49
Allah 10, 13, 17, 18, 19, 22, 24, 32, 36,
42, 53, 57, 66, 67, 69, 72, 78, 79, 81,
85, 86, 87, 88, 89, 95, 99, 100, 101,
110, 111, 112
Anadolu Selçuklu Devleti 49
antitez 58
antropomorfist 57
Arabistan 94
Arapça 21, 93, 94
Aristo 24, 52, 77, 80
Aristoteles 23, 27, 55, 75, 77, 80
Arvasi 28
arzu 35, 64, 65
Ashab-ı Suffa 98
aşevi 98
- B
Bağdat 105, 106, 108
Basra 104
bedesten 98, 99, 107
Belâzuri 104
benliğinden geçme 65
Beylikler dönemi 102
Beytül-Hikme 105
borak 107
Bozkurt 54, 55
Buhârî 17, 34, 35
Burckhardt, Titus 1921, 108
Bursa İnegöl İshak Paşa Camii 101
- C
caiz 10, 38, 69
- cehennem 34, 81
cennet 34
cilt 22
- Ç
çam 21
çini 49
çivi yazısı 93
- D
daru'l-imara 104
değer 11, 12, 18, 19, 24, 25, 52, 57, 58,
72, 73, 80, 82
Derman 94
devlet 22, 23, 54
dikdörtgen 98
din 11, 12, 13, 17, 59, 83, 97, 111
dizi 12, 73
Doğan 54
dokumacılık 47
Dölone 56
dua 42, 82, 87, 88
duygu 22, 24, 25, 28, 29, 33, 54, 56, 58,
64, 65, 72, 74, 75, 76, 78, 86, 88, 89,
96
dülgerci 23
düş 51
- E
ebelik 47
ebru 21, 56, 57
Edirne Eski Camii 101
Edirne Selimiye Camisi 49
Edman 31, 32
eleştirel bakış 51
Emeviler 104
empati: ~ kurabilme 51; ~ kurma 17, 73
enbiya 68
Ennadlar 25

entelektüel 12, 13, 16, 17, 53, 57, 58, 61, 102
el-esmâu'l-hüsnâ 32
estetik 9, 10, 21, 32, 34, 38, 42, 46, 53, 60, 78, 79, 80, 86, 88, 96, 109, 110, 111

F
Fârâbi 41, 44, 75, 76
filozof 22, 41, 55, 74
Form 25

G
Garaudy 53, 56, 98, 99
Gazâlî 11
Geist 59
Grek 50
güzel sanatlar 55

H
Habil 78
hamam 98, 99, 104
Hamidullah, Muhammed 10
Hammurabi 104
hapishane 104
haram 70, 84, 109
harmoni 49, 96
Harun 67
Hatiboğlu 10
hayal 46
haz 42, 45, 46, 76, 78, 86
hazire 107
Hegel 17, 24, 25, 58, 59
helal 52, 84
Herakleitos 76
heykel 21, 25, 63, 66, 69
hikâye 17
hilye 56
Hire 17
Hodgson 41
huzur 52, 74, 86, 89
hür sanatlar 55
hüsn-i hat 46, 57

I
İbn Abdilber 53
İbn Haldûn 47, 50, 103, 105, 109
İbn Hazm 70
İbn Mukle 94
İbn Sinâ 41, 44, 45, 46, 76
İbnu'l-Bevvâb 94
İbrahim (Hz.) 52, 68, 104
ideal devlet 54
İhvân-ı Safâ 41, 42, 43
İkbâl 39, 40
İmriü'l-Kays 39
inanç 25, 29, 39, 59, 83, 84, 85, 96

İsa (Hz.) 37, 79, 102
İslam: ~ estetiği 9, 110; ~ sanat felsefesi 9, 10, 20, 29, 89, 110, 111, 112; ~ sanatı 9, 10, 20, 26, 29, 56, 60, 107, 112; ~ Sanatı ve Maneviyatı 19
İzmir Birgi Ulu Cami 100

K
Kâbe 17, 37, 85, 97, 98
Kabil 78
Kandinsky 15, 31, 56
Kant 27, 29, 55, 110
Kastamonu 101
katharsis 52
kendini ifade etme 50, 71
kesme taş 49
Kindî 41, 44
kireç 104
köşk 99
Kudüs 98
Küfe 105
Küfi 94
Kur'an 24, 32, 33, 34, 35, 66, 68, 69, 71, 77, 78, 79, 81, 84, 88, 93, 94, 95, 100, 111

L
Leaman 95

M
Malatya Ulu Cami 49
marangozluk 47, 55
Mari şehri 104
Medine 97, 98
Mekke 37, 85, 97, 98
mekruh 84
melodi 41, 42
Meryem (Hz.) 37
Mescid-i Nebevi 98
Mezopotamya 93
Mısır 65, 78, 93
Mimar Sinan 102, 103
mimari 22, 49, 96, 97, 98, 99, 102, 106
Mimesis 74
minyatür 21, 56, 57, 63
Mondrian 56
mozaik 49
Mukaddime 50
Musa (Hz.) 66, 67, 68, 71
musiki 46, 69
el-Mustasimî 94
münafıklık 85
Müslüman 13, 16, 20, 22, 27, 38, 40, 56, 57, 59, 60, 65, 66, 84, 86, 87, 88, 89, 94, 100, 101, 105, 107, 109, 111, 112
müzik 10, 21, 34, 35, 41, 42, 43, 44, 45,

46, 47, 48, 57, 70, 75, 76, 89, 96

N
Narsisizm 71
Nasr, Seyyid Hüseyin 19, 20, 96
Nietzsche 55
non figüratif 55
Nuh 79

O
Ortadoğu 93
Osmanlı 49, 102, 104, 107; ~ sanatı 49
ölümsüzlük duygusu 65
Ömer (Hz.) 104
örf 25, 59, 96
özgür sanatlar 55, 56
özverili olmak 51

P
pansiyon 98
Panteizm 22
Peygamber (Hz.) 17, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 52, 69, 85, 94, 95, 97, 98, 111
Platon 20, 22, 23, 24, 54, 55, 74, 75
Plotinus 25, 26
R
renk 56
ressam 23; ~lık 55
Risaleler 41, 42, 43, 44
Roma 53
Rûkû 87
rüya 78

S
sabırlı olmak 51
sadaka-i cariyeye 65
Samiri 66, 67, 68, 71
sanat 9, 10, 11, 12, 13, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 40, 41, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 69, 74, 75, 76, 89, 94, 95, 99, 100, 101, 102, 103, 109, 110, 111, 112; ~ eseri 15, 18, 19, 24, 25, 30, 33, 58, 63, 64, 65, 66, 74, 76, 100; ~ felsefesi 30, 54; ~cı 6, 12, 16, 17, 18, 19, 22, 25, 26, 28, 29, 31, 32, 33, 46, 47, 50, 51, 53, 55, 57, 58, 61, 64, 65, 66, 68, 73, 74, 84, 89; ~sever 18, 19, 28, 30, 46, 55, 58, 76
saray 99, 105
Schiller 55
secde 87

sedir 23
Selçuklu sanatı 49
sentez 58
sinema 12, 17, 73
soyut: ~ resim 35, 36, 55; ~ sanat 56, 100
stilizasyon 57
Süleymaniye 101
şair 17, 39, 40
Şam Ümeyye Camii 98
şarkı 47
Şeriati 27
şiiir 24, 39, 40, 63, 73, 75, 76, 77
şirk 85

T
tababet 47
Taç 49
Tanrı 22, 23, 53, 57, 85
tekke 89, 99
terzilik 47
tesbihat 42
Tevhid 57, 100; ~ inancı 57
tez 58
tezhip 22, 103, 111
tiyatro 12
Topçu, Nurettin 19
Trajedi 52, 77
Trakyalı 48
tuğla 49, 104
Tunali 22, 52, 55, 64, 80, 82
Tüsti 46

U
Urfa 48
Utbe b. Gazvân 104

V
Vahdet-i Vücüd 22

Y
yapımcılık 47
yazı 22, 35, 47, 74, 93, 94, 96, 110, 111
yetenek 51, 106, 110
Yetkin 56, 64
yurt 9, 98
Yusuf 78
yüce 27, 78

Z
zanaat 55, 57
Zekeriya 79